

DEDE KORKUT HİKAYELERİNDE ÖLÜM ANLAYIŞI

مفهوم الموت في حكايات ده ده كوركوت

THE CONCEPT OF DEATH IN THE STORIES OF DEDE KORKUT

مدرس دكتور علي حسين حسن سليمان(*)

Lecturer Dr. Ali Hussein Hassan Suleiman

ali.h@colang.uobaghdad.edu.iq

ملخص

تعتبر قصص ده ده كوركوت من أهم منتجات الأدب الشعبي التركي. لا نعرف ما إذا كان ده ده كوركوت، الذي يعزف على آلة البرق، وينشد القصائد والأغاني الشعبية، ويعالج مشاكل شعبه، ويلعب دور الشاعر الذكي والحكيم. تمت كتابة قصص ده ده كوركوت في القرنين الرابع عشر والسادس عشر. بين القرون. غير مؤكد تاريخ حدوث القصص أو تاريخ روايتها لأول مرة. على الرغم من كل هذه المجهولات، فإن السبب وراء أهمية قصص ده ده كوركوت هو أنها تتطرق إلى العديد من المواضيع مثل العادات والتقاليد والعادات التركية القديمة، والانضباط، وأسلوب الملابس، والأمثال. وفي واقع الأمر فإن النسخ الثلاث الموجودة في العالم، والتي سبق أن تحدثنا عنها بالتفصيل، لها أهمية كبيرة من حيث اللغة التركية والأدب التركي. إن فهم الموت هو موضوع يتم سرده بشكل مكثف ومتنوع في قصص ده ده كوركوت هذه. في جميع القصص الـ ١٢، هناك بالتأكيد حادثة وفاة وسرد. يتم شرح كل مفهوم للموت بشكل مستقل عن بعضها البعض بأسلوب فعال وعالي البلاغة للغاية.

(*) كلية اللغات/ جامعة بغداد

يوضح البحث ملخص شامل في مقدمة دراستنا. حيث بينا معلومات عن شخصية ده ده كوركوت في ضوء المعطيات المتوفرة لدينا. تم تضمين تفاصيل شاملة حول الحياة الأسطورية لده ده كوركوت، والتي تتكون في الغالب من التخمينات والاحتمالات. ثم ذكر معنى الاسم ديدي كوركوت. بعد ذلك مباشرة، يتم عرض معلومات حول النسخ الثلاث لقصص ده ده كوركوت الموجودة في العالم.

تم تقديم ملخص لجميع قصص ديدي كوركوت الـ ١٢. وبعد تقديم معلومات موجزة عن الشخصيات والأحداث في القصص، تم فحص كل قصة على حدة. الفهم الرائع للموت لا يظهر في قصتين فقط. لذلك، تم سرد وشرح مفاهيم منفصلة عن الموت في إجمالي ١٠ قصص. يتم عرض معلومات عن العديد من النقاط مثل الخوف من الموت وفكرة تحدي الموت وشدة الموت وطرق الموت ووسائل القتل.

الكلمات المفتاحية: الموت، الحكاية، الحرب، العلم، الجنون، الوالي

Abstract

The stories of Dede Korkut are one of the most important products of Turkish folk literature. We do not know whether Dede Korkut, who plays the Playing the bouzouki instrument, recites poems and folk songs, addresses the problems of his people, and plays the role of a smart and wise poet.

The stories of Dede Korkut were written in the 14th and 16th centuries, out of the centuries. The date of the stories or the date of their first narration is uncertain.

In spite of all these unknowns, the reason why the stories of Dede Korkut are important is that they touch upon many topics such as ancient Turkish customs, traditions, and customs, discipline, clothing style, and proverbs. In fact, the three versions that exist in the world, which we have already talked about in detail, are of great importance in terms of Turkish language and Turkish literature. Understanding death is a topic that is narrated intensively and diversely in these stories of Dede Korkut, in all 12 stories, there is definitely a death incident and a narration, and each concept (notion) of death is explained independently of each other in a very effective and highly eloquent manner.

The research clarifies a comprehensive summary in the introduction to our study. We have presented information about the character of Dede Korkut

in the light of the data available to us, comprehensive details about the legendary life of Dede Korkut, which mostly consists of guesses and probabilities, are included. Then the meaning of the name Dede Korkut is mentioned. Directly after that, information about the three versions of Dede Korkut's stories that exist in the world is presented.

A bottom line of all 12 Dede Korkut stories is presented, after providing brief information about the characters and events in the stories, each story is examined separately. The wonderful understanding of death is not shown in just two stories. Therefore, separate concepts about death are narrated and explained in a total of 10 stories. Information about many points such as the fear of death, the idea of defying death, the severity of death, ways of death, and means of killing are shown.

Keywords: Death, story, war, science, madness, governor

GİRİŞ

Dede Korkut, hayatı, kişiliği ve hikayeleri hakkında:

Dede Korkut olarak bilinen ozanın Korkut Ata, Dedem Korkut, İmam Korkut gibi isimleri de vardır. Arasından en meşhur olanı Dede Korkut ismidir. Çünkü 12 hikayenin tamamını içerisinde barındıran Dede Korkut Hikayelerinin Dresden nüshasında geçen ismi “*Kitâb-ı Dedem Korkud alâ Lisân-ı Tâife-i Oğuzân*” dır. Türk Halk Edebiyatının en önemli ve en meşhur simalarından biri olan Dede Korkut hakkında kesin bilgilere sahip değiliz. Bununla beraber bazı türkologlar ve diğer araştırmacılar, O'nun efsanevi yaşamı hakkında bizlere bazı bilgiler aktarmışlardır. Bu bilgiler ışığında Dede Korkut, bilgili, pratik zekalı, aydın, halkın takdirini ve saygısını kazanmış büyük bir önderdir. (DOĞAN, 1976:217)

Hakkında çeşitli rivayetler bulunan Dede Korkut, halk rivayetleri sayesinde efsaneleşmiştir. Örneğin annesinin bir dev olduğunu, boyunun neredeyse 60 arşın olduğunu ve 300 yıl yaşadığını rivayet etmişlerdir. Çeşitli rivayetler olmakla birlikte yaygın kabule göre bir Kazak Türküdür. Bilgeliliği ve yardımsever kişiliği sayesinde Allah'ın sevdiği kullardan olmuştur. Yine aynı inanışa göre yüce Allah, Dede Korkut'un rüyasına girmiş ve dilediği vakit

öleceğini ona bildirmiştir. (GÖKYAY, 1973: 11)

Büyük Halk ozanı ve hikayecisi Dede Korkut'un mezarı, yaygın olan inanışa göre Derbend isminde bir şehrin yakınlarındadır. Mezarının burada bulunup bulunmadığı tartışmalı olmakla birlikte, en kuvvetli inanış burasıdır. (SCHUYLER, 1877: 32)

Dede Korkut, o kadar önemli bir şahıstır ki, tarih içerisinde Türkler, O'nu kutsal bir kimliğe büründürmüşler. Eski Türklerin çadırlarda yaşayıp göçebe bir yaşam tarzı benimsediğini biliyoruz. İşte Korkut Ata, bu göçebe yaşam tarzı içerisinde, göçebe geleneklerini yansıtan büyük bir Türktür. Oğuz boyuna mensuptur. Zaten ilerde sıkça bahsedeceğimiz üzere, hikayelerinde Oğuzların iç ve dış boylarla yaptığı savaşları ve mücadeleleri konu edinir. Tüm bu mücadeleler içerisinde Dede Korkut'un görevi, halkına öğütler, nasihatler vermektir. Halk, Dede Korkut'u işte bu manevi desteği sayesinde oldukça sever ve ona sonsuz saygı gösterir. Onların yanında yer alır ve manevi güç verir. Elinde Türk milli çalgı aleti olan kopuz vardır. Bu 3 telli saz ile, şiirler ve türküler söyler. Halka destansı masallar anlatır veya o sırada olmuş olan bir olayı, şiirsel ve menkıbevi bir üslupla dile getirir.

Dede Korkut isminin anlamına gelecek olursak, Korkut kelimesinin çeşitli anlamları vardır. Türk kökenli bir kelime olan “*korkut*” kelimesi, büyük dolu tanesi, heybetli, korkusu olmayan, güçlü, manevi yaratık, önder ve cengaver gibi anlamlara gelmektedir. (SEYİDOĞ, 1979: 179)

Dede Korkut Hikayelerinin bilinen yazılı kaynakları, geçtiğimiz yıllarda bulunan Kazakistan nüshası ile birlikte 3 tanedir. Bu 3 nüsha da Dede Korkut'un ölümünün üzerinden onlarca ve belki yüzlerce yıl geçtikten sonra yazılmıştır. (TÜRKİYE DİYANET VAKFI İSLAM ANSİKLOPEDİSİ, :1992 v9) Yani Dede Korkut hikayelerini, Dede Korkut yazmamıştır. Ölümünün ardından yıllar sonra ismi bilinmeyen kişiler tarafından kaleme alınmıştır. Dolayısıyla bazılarına göre Dede Korkut, yalnızca uydurma bir kişidir. Fakat en güçlü inanışa göre Dede Korkut, gerçekten yaşamış bir Halk Ozanıdır. Çünkü onun yaşamı ve hikayeleri, uydurma olamayacak kadar orijinal ve yer yer tarihi gerçeklere yakındır.

3 nüshanın ilki ve en meşhuru, Dresden Nüshasıdır. *Kitâb-ı Dedem Korkud alâ Lisân-ı Tâife-i Oğuzân* isminde bir kitaptır. Friedrich Von Diez isimli bir diplomatın yoğun çabaları sayesinde bulunmuştur. 12 hikayeden oluşur ve en hacimli nüshadır. Şu an Almanya'nın Saksonya eyaletine bağlı Dresden şehrinde sergilenmektedir.

İkinci nüsha ise, Vatikan Nüshasıdır. Vatikan Devlet Kütüphanesinde araştırma yaparken, Ettore Rossi tarafından tesadüfen bulunmuştur. 6 hikayeden oluşan bu yazma eserin adı "*Un nouvo manoscritto del 'Kitab-i Dede Qorqut'*" tur. Şu an Vatikan Devlet Kütüphanesinde dir.

Dede Korkut Hikayelerinin bilinen 3. nüshası ise, Kazakistan nüshasıdır. Kazakistan'da yapılan araştırmalara göre, Dede Korkut'un diğer hikayelerine ilaveten 1 hikaye daha bulunmuştur. 61 sayfadan oluşan bu hikayenin adı "*Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi*" dir. Bu hikayenin temel özelliği henüz yeni bulunmuş olmasıdır. Dolayısıyla üzerinde incelemeler hala devam etmektedir. Bu yüzden, çalışmamızda, Kazakistan Nüshası olan bu 1 hikayeden bahsetmeyeceğiz.

Nüshaların dili Azerice'dir. 15. veya 16. yüzyıllar arasında, Akkoyunlular Devleti döneminde, Türkler tarafından Türkiye topraklarında kaleme alınmıştır. Fakat yazarları belli değildir. (BORATAV, 1988: 860)

Hikayelerin tamamı, İslami özellik taşır. Dede Korkut müslümandır ve içinde bulunduğu topraklar müslümandır. Fakat anlatıların yapıldığı dönemde Türkler İslam Dinine yeni girmişlerdir dolayısıyla hikayelerde, eski Türk Dini olan Şamanizm'in izleri görülmektedir. Çeşitli varlıkları kutsama, saz eşliğinde kendinden geçme gibi konuların işlendiği hikayeler, Şamanizm inancının örnekliğini taşır. (KÖPRÜLÜ, 2010: 441)

Dede Korkut'un efsanevi hayatına, hikayelerinin özelliklerine ve önemi-ne, elimizdeki veriler ışığında değindikten sonra, şimdi de Dede Korkut'un 12 hikayesinden hareketle ölüm anlayışına bakalım. Bunu yaparken, her bir hikayenin ayrı ayrı özetini verip, ardından o hikayede geçen ölüm sahnelerini

ve ölüm anlayışını inceleyeceğiz. Öncesinde ölüm kavramına bakalım:

Ölüm nedir?

“*isim. 1. Bir insan, bir hayvan veya bitkide hayatın Tam ve kesin olarak sona ermesi, ahiret yolculuğu, emrihak, irtihal, memat, mevt, vefat: “Çenesinde babamın ölüm günü gördüğüm asabi buruşmalar var.» -Yusuf Ziya Ortaç. 2. Ölme biçimi: Yanarak ölümü, feciydi. 3. İdam cezası: Ölümüne mahkûm oldu. 4. ünlem. Ölmesi istenen canlı için kullanılan bir söz: Zalimlere ölüm! 5. mecaz. Sona erme, yok olma, ortadan kalkma: Küçük sanayinin ölümü. 6. mecaz. Çok büyük sıkıntı, üzüntü: «Sürgün benim için ölüm gibi bir şey olmuştu.» -Reşat Nuri Güntekin.» (Güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu, Ölüm maddesi)*

Dede Korkut Hikayelerinde Ölüm Anlayışı:

1. HİKAYE

DİRSE HAN OĞLU BOĞAÇ HAN

Bayındır Han adında bir hükümdar vardır. Yılda bir mutlaka büyük bir eğlence düzenler. Bu büyük eğlencelerin adı şölerdir. Bir keresinde gelen misafirler için 3 çadır hazırlatılmasını emreder. Ak, Kızıl ve Kara olmak üzere üç renk çadır hazırlatır. Erkek evladı olanlar Ak çadırda konuk edilir. Kız evladı olanlar Kızıl çadırda konuk edilir. Evladı olmayanlar için de Kara çadır hazırlatır. Bayındır Han›nın düşüncesi, evladı olmayan kişiyi Tanrı lanetlemiştir, şeklindedir. Dirse Han ismindeki bir konuğun ise evladı olmadığı için kara çadırda konaklamak zorunda kalır. Bu duruma öfkelenen Dirse Han, karısıyla bu durum hakkında konuşur. Hanımı çokça iyilik yapmasını söyler. Bu sayede Tanrı bir evlat nasip edebilir der. Birçok iyilik ve hayır işleriyle ilgilenir. Sonunda güzel bir erkek evladı olur. Bu çocuk, yıllar geçtikçe güçlenir, büyür. Bir gün, babası Dirse Han›ı rezil eden Bayındır Han›a ait olan bir boğa ile güreş tutar. Boğayı sersemletir ve boğazını kesip öldürür. Tüm diyarlar onun şanını duyar. Çok meşhur olur. Dirse Han›ın 40 adamı vardır ve Boğaç

Han›ı kıskanırlar. Çünkü çok güçlü ve meşhur olmuştur. Bu 40 adam, Dirse Han›ın yanına gelip, oğlu Boğaç Han hakkında asılsız iftiralar atarlar. Babası, oğluna karşı iyice öfkelenir. Bir gün Dirse Han ava çıkar. 40 adamıyla birlikte. Adamlar, Boğaç Han›ın gezdiği yere götürürler onu. Dirse Han, hayvan sanıp oğlunu oklar. Boğaç Han, yaralı bir şekilde annesi tarafından bulunur. Boğaç Han iyileşir. Fesat çıkaran bu 40 adamı öldürür ve boyuna huzur ve mutluluk getirir.

Hikayede konumuza dair dikkat edilmesi gereken kısım, Dirse Han›ın oğlu Boğaç Han›ın, boğayı öldürmesidir. Şu şekilde anlatılır:

“Oğlan düşündü. Kendi kendine dedi ki: bir dama direk vururlar, o dama dayak olur. Ben bunun alnına neye dayak olur dururum, dedi. Oğlan boğanın alnından yumruğunu giderdi, yolundan savuldu. Boğa ayak üstüne duramadı, düştü. Tepesinin üstüne yıkıldı. Oğlan bıçağına el vurdu, boğanın başını keşti.» (DEDE KORKUT HİKAYELERİ, 2015: 9)

Boğanın ölümü, ayrıntılarıyla anlatılmıştır. Boğa ile güreş tutan Boğaç Han, yumruğunu boğanın alnında tutmaktadır ve boğayla karşılıklı güç gösterisi yapmaktadır. Daha sonra aklına gelen şey, tıpkı bir damın yani çatının, direk sayesinde ayakta durduğunu, direk olmazsa devrileceğidir. Bir hamle ile yumruğunu boğanın alnından çekince, boğa yere düşmüştür.

Ölüm anına sekerat hali denir. Sekerat halindeki bir kişi, hiçbir şeye güç yetiremez. Hayattan ümidini kesmiştir ve oldukça yorgundur. Tıpkı sekerat halindeki bir insan gibi düşünecek olursak, boğanın yorgunluğu ve bitkinliği buna benzer. Bu hikayede ölüme dair en önemli ayrıntı, kendini ölüme terk etmektir. Yani çaresiz kalmak, tüm ümidini yitirmek ve bitkinlikten kaynaklı olarak ölümün kaçınılmaz olduğunu düşünmektir. Bu hikayenin ilgili kısmında, boğanın çaresiz kendini bıçağa teslim etmesi gibi.

2. HİKAYE

SALUR KAZAN'IN EVİNİN YAĞMALANMASI

Salur Kazan adında bir yiğit vardır. Bir eğlence esnasında çok içtiği için sarhoş olur. Sarhoş haliyle ava çıkmak ister. Uruz adında bir oğlu vardır. Çadırda yatan oğluna sahip çıkması ve dönene kadar onu koruması için

dayısını görevlendirir. Dayısı, Salur Kazan'a gitmemesi konusunda ısrar etse de, onu dinlemez. Salur Kazan'ın halkı, askersiz kalır. Düşman bunu görür ve Salur Kazan'ın halkına saldırırlar. Saru Kulmaş ve Karaçuk Çoban'ın kardeşleri bu saldırı esnasında ölür. Düşman, Salur Kazan'ın ailesini esir alır. Bu esirler içinde, hanımı Burla, evladı Uruz ve biricik anası vardır. Hiçbir şeyden haberi olmayan Salur Kazan, av esnasında uyur. Kötü bir rüya görür. Bunun üzerine, obasına dönmeye karar verir. Gördüğü manzara karşısında şaşkına döner. Ailesini ortalıkta göremeyince iyice sinirlenir ve ailesini bulmaya çalışır.

Bu hikayenin konumuz açısından önemi, daha çok, savaş alanında meydana gelen ölüm hadiseleridir. Örneğin:

“Kafirler bunun üzerine, bir-iki demeden at teptiler, ok septiler, insan ejderhası Karacuk Çoban sapanının aynasına taş kodu, attı. Birini attığında ikisini, üçünü yıktı.» (DEDE (KORKUT HİKAYELERİ, 2015: 25)

Savaş esnasında, İslam dinine göre karşı taraf, kafirdir. Kafir ile mücadele edilir. Atlarla ve oklarla yapılan hamlelere karşı, Karacuk Çoban adındaki kişi, sapan kullanmaktadır. Tüm bu stratejiler, karşı tarafı yenilgiye uğratmak ve dolayısıyla öldürmek içindir. Sapanla atılan taşlar, iki-üç kişiyi öldüremez normal şartlarda. Hatta sapanla atılan bir taşın, bir kişiyi öldürme ihtimali çok düşüktür. Fakat her şeyden önce, bu anlatıların bir hikaye olduğunu unutmamak gerekir. Devam eden kısımda şöyle anlatılmaktadır:

“Karacuk Çoban, kafirin üç yüzünü sapan taşıyla yere serdi. İki kardaşına ok değdi, şehit oldu» (DEDE KORKUT HİKAYELERİ, 2015: 25)

Burada yapılan mübalağanın sebebi, Müslüman Karacuk Çoban'ın ve dolayısıyla Müslümanların gücünü göstermektir. Ölüm sayılarındaki ve ölüm şekillerindeki abartının sebebi budur. Her ne olursa olsun, bu hikayede geçen ölüm hadiselerinin temel özellikleri, savaş alanını ve savaşta kullanılan aletleri görüyor olmamızdır. Ayrıca, düşmanın hamlelerini küçümseyip, kendi hamlelerini abartılı bir üslupla anlatmak, savaş psikolojisinin yoğunluğunu ve

değişkenliğini göstermektedir. Bu yüzden düşman, yalnızca ölmüş olur, fakat Müslüman Tanrı katına yüceltilip şehit edilmiş olur. Aradaki fark budur. Her iki durumda da, bu hikayede, savaş esnasında ölümün kaçınılmaz olduğunu görmekteyiz.

3. HİKAYE

KAM BÜRE BEY OĞLU BAMSİ BEYREK

Bamsı Beyrek adındaki delikanlı ve Banıçiçek adındaki kız, beşik kertmesidir. Beşik kertmesi, henüz çocukken ilerde evleneceklerine karar verilen çocuklar için kullanılan bir tabirdir. Onların beşik kertmesi olduğunu kendileri bilmez. Yalnızca aileleri bilir. Bu iki çocuk birbirinden habersiz büyür. Bir gün her ikisi de aynı zamanda ava çıkmaya karar verir. Av esnasında karşılaşırlar. Fakat pek anlaşılamazlar. Birbirleriyle güreş yapmaya karar verirler. Her ikisi de oldukça güçlü oldukları için güreşin galibi olmaz. Bu esnada, bir kıza karşı üstünlük kuramayan Bamsı Beyrek, kendisini izleyen adamlara mahcup olmamak için Banıçiçek'e şiddetli bir yumruk yapıştırır. Sonuçta galip olur. Zaman geçtikçe hikaye uzar. Her ikisi de esir olarak alınır. Tam 16 yıl boyunca esir kalırlar ve birbirinden haber alamazlar. Banıçiçek, esir iken, bir bey tarafından karısı olarak alınır. Banıçiçek, düğün gününde çok üzgündür. Bamsı Beyrek, bir şekilde zindandan kaçır. Banıçiçek'i düğün gününde kaçıtır. Aruz adındaki kişi, bu durumu hazmedemez. Yıllar yıllar sonra, Bamsı Beyrek'in de içinde olduğu bir ekibi, şölene çağırır. Bu esnada bir hile ile Bamsı Beyrek'i yakalar ve ceza olarak elini kesiverir.

Bu hikayede çalışmamızla ilgili temel ayrıntı, ölüm korkusudur. İnsan fitratında var olan bu önemli kavram, hikayede çokça geçmektedir. Biz buraya yalnızca bir tanesini almakla yetineceğiz:

“Dede'nin ayağına düştü, Allah aşkına kurtar, dedi.

Dede Korkut:

-Var, oğul, kendini suya vur, dedi.

Deli Karçar seğirderek vardı, suya düştü. Deli, can korkusuyla buzlu suya

boğazına dek battı.” (DEDE KORKUT HİKAYELERİ, 2015: 54)

Hikayede, Bamsı Beyrek’e kızını vermek için türlü bahaneler üreten Deli Karçarın ölüm korkusunu görmekteyiz. Kızını vermek için, büyük pireler isteyen Deli Karçar’a, bir çadır dolusu pire getirilmiştir. Deli Karçar çadıra girince, Dede Korkut kapıyı kapatmıştır. Pireler Delinin etrafını sarınca, O’nu yemeye başlamıştır. Kapı açılınca, buz gibi soğuk suya kendini atmıştır. Normal şartlarda insan, soğuk havada soğuk suya girmez. Lakin ölüm tehlikesi söz konusu olunca, her şeyi yapar. İşte bu noktada ölüm, kendisinden kaçılan ve insana her şeyi yaptıran bir kavram olmuş oluyor. Bu hikayede konumuza dair en önemli nokta budur.

4. HİKAYE

KAZAN BEY OĞLU URUZ’UN TUTSAK OLMASI

Kazan Bey’in, Uruz adında bir oğlu vardır. Fakat henüz bu ismi almamıştır. Çünkü eski Türklerde, bir kişi, isim sahibi olması için kahramanlık yapmalıydı. Kazan Bey’in oğlu da, henüz bir kahramanlık yapmamıştı. Bu meraklı çocuk, birgün babasına, lan dökmek istediğini söyler. Bir kahramanlık yapacak ve bu sayede bir ismi olacaktır. Babasıyla birlikte ava çıkarlar. Tam bu sırada, bir düşman ordusu karşlarına çıkar. Kazan Bey bu duruma sevinir. Çünkü oğluna kılıç nasıl kullanılır, öğretme fırsatı bulmuştur. Oğlu henüz tecrübesiz olduğu için, sadece izlemesini emreder. Fakat oğlu, gizli gizli savaşıyor. Bir anda ortalıktan kaybolur. Baba Kazan Bey, oğlunu aramaya başlar. Sonra eve gidip orada arar. Bir türlü bulamaz. Daha sonra, esir olarak alındığını anlar. Bu öfkeyle tek başına kafirlerin üzerine hücum eder fakat yenilir, çünkü tek başına bir orduyla savaşmak zorunda kalır. Bunu duyan Kazan Bey’in karısı, yanına 40 tane kız alır. Bazı Oğuz boylarının beylerini de yanına alır ve düşmana hücum eder. Düşmanı bozguna uğratırlar. Kazan Bey’i ve oğlu Uruz’u alıp yurtlarına dönerler. 7 günlük bir şölen başlar.

Bu hikayede konumuza ilişkin 2 ayrıntı göze çarpmaktadır. Birincisi, Uruz’un, babası Salur Kazan’a sorduğu sorudur. Şöyle anlatılır:

“Oğlan:

-Yağı diye neye derler baba?

Kazan:

-Onun için yağı derler ki biz onlara yetişirsek öldürürüz; onlar bize yetişse öldürürler, dedi» (DEDE KORKUT HİKAYELERİ, 2015: 85)

Günümüzde kullanılmayan bir kelime olan “yağı”nın anlamını öğrenmiş bulunmaktayız. Eski metinlerin inceliklerinden biri de budur. Burada bu kelimenin anlamı, önce varmak, ilk hamleyi yapmak manalarından gelmektedir. İki kişi savaşmak için karşılaştıklarında, özellikle ilk hamleyi yapan kişi daha avantajlıdır. Çünkü yaptığı hamle ile, düşmanı zayıf düşürmüştür. Düşmanın yapacağı hamle, aldığı yaradan dolayı daha zayıf kalacaktır. Dolayısıyla «yağı» davranmak, ölümü ortaya çıkarır. Yapılan ilk hamle sayesinde, ölüm kaçınılmaz olur.

İkinci temel nokta ise şudur:

“Oğul, bin kafır öldürsen kimse senden kan dava etmez» (DEDE KORKUT HİKAYELERİ, 2015: 85)

Baba Kazan, oğlu Uruz’a ölümle alakalı çok önemli bir bilgi vermektedir. Kendi etrafından bir kişiyi öldürmek, kısas gereği olarak ölümle cezalandırılmak demektir. Aynı yerde yaşayan insanların canları, birbirine emanettir. Kendi çevresinden bir kişinin ölümüne yol açmak, bu emanete bir ihanettir. Dolayısıyla cezası vardır. Fakat kafır öldürmek, toplumsal ıslah açısından gereklidir. Bu sebeple bozgunculuk yapan, cana, mala ve namusa kast eden kafiri öldürmek, doğru bir davranıştır. Bu sayede bela def edilmiş olur. Buradan konumuzla alakalı olarak çıkarılacak sonuç şudur: Can kıymetlidir. Fakat bazen can almak yani öldürmek gerekebilir. Ölümü hak edeni öldürmek, cezayı gerektirmez. Aksine takdir edilesi bir durumdur.

5. HİKAYE

DUHA KOCA OĞLU DELİ DUMRUL

Deli Dumrul, sıfatı gibi, delidir. Aynı zamanda çok güçlü olan bu adam, günlerden bir gün, altından su akmayan kurumuş bir ırmağın üzerine bir küçük

köprü yapmıştır. Bu köprünün üzerinden geçmek zorundadır herkes. Kişi eğer bu köprüden geçerse, kendisinden ٣٠ akçe almaktadır. Eğer bu köprüden geçmeyi kabul etmezse, o zaman o kişiden zorla ٤٠ akçe almaktadır. Yaptığı esasında zulümdür, fakat kendisi, yiğitliğini göstermek adına bu davranışı sergilemektedir. Bir gün, kurduğu bu köprünün çevresine, bir Oğuz boyu çadırlar kurarlar burada yaşamaya başlarlar. Bir gün Deli Dumrul, ağıtlar ve çığlıklar işitir. Sebebini merak eden Deli Dumrul, hemen atına atlayıp, feryatların yükseldiği çadıra gelir. Sebebini sorunca, bir yiğitin öldüğünü ve bu yüzden ağladıkları cevabını alır. Kendisi de yiğit olduğu için, ölen bu oğlana üzüldür. Bunu ölüm meleği Azrail'in yaptığını duyunca, Tanrı'ya yalvarır. Bu Azrail karşıma çıksın, onunla cenk edeyim diye dua eder. Deli Dumrul, bir zaman sonra bir şölen yapar. Çevre boylardan insanlar gelir. Bu şölen esnasında çadırına giren Deli Dumrul, karşısında birini görür. Kim olduğunu sorunca, «Azrail» cevabını alır. Onu öldürmek istese de, bu mümkün olmaz. Azrail, Deli Dumrul'un canını alacağını söyler. Azrail'i yenmek mümkün değildir. Çaresiz olduğunu anlayan Deli Dumrul, Azrail'e yalvarır. Azrail ise ona, bir can karşılığında canını bağışlayacağını söyler. Deli Dumrul, önce anası ve babasına gider. Canlarını ister. Onlar da can kıymetlidir deyip vermez. Sonra eşinin yanına gider. Eşi, Deli Dumrul'a canını vermeye razı olur. Sen olmazsan ben yaşayamam der. Deli Dumrul ile karısı, Tanrı tarafından 140 yıl ömürle ödüllendirilir. Çünkü bu karı kocanın samimiyeti çok hoşuna gider Tanrı'nın. Deli Dumrul'a canını vermeyen ana babası ise, Tanrı tarafından cezalandırılır ve her ikisi de ölürlür.

Bu hikaye, çalışmamızla ilgili olarak oldukça önem arz etmektedir. Çünkü Deli Dumrul hikayesinin temelinde, ölüm vardır. Azrail ile Deli Dumrul arasında geçen bir diyalogla başlayalım. Azrail, kendisini öldürmek isteyen Deli Dumrul'a şunları söylemektedir:

“Bre deli kavat, öğünürdün, derdin: Al kanatlı Azrail benim elime girse öldüreydim, yahşı yiğidin canını kurtaraydım, derdin. İşte, bre deli, geldim ki senin canını alayım, verir misin?» (DEDE KORKUT HİKAYELERİ, 2015:

Ölümün korkulası bir durum olduğunu, Kam Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek hikayesinde görmüştük. Deli Karçar, ölümün şiddetiyle soğuk suya atlamıştı. Bu hikayede tam tersini görmekteyiz. Ölüme kafa tutan, ölüm meleği Azrail’le inatlaşan Deli Dumrul, ölümden korkmamaktadır.

Hikayenin ilerleyen kısımlarında, ölüm anlayışına dair önemli bir mesaj vardır:

“Azrail:

Bre deli kavat, bana ne yalvarırsın? Ulu Tanrı’ya yalvar. Benim de elimde ne var? Ben de bir emir kuluyum, dedi.” (DEDE KORKUT HİKAYELERİ, 2015: 108)

Canlıların canını almakla görevli olan Azrail isimli melek, tüm ölüm hadiselerinden sorumludur. Fakat Azrail, yalnızca yüce Allah’ın buyruklarını yerine getirir. Her ne kadar canlıların canını alsa da, emir ve takdir, Tanrı’ya aittir. Nitekim Tanrı’nın emri, bizzat hikayenin devamında geçmektedir. Tanrı, Azrail aracılığıyla Deli Dumrul’a şunu söylemektedir:

“Ya Azrail, Deli Dumrul, canı yerine can bulsun, dedi.” (DEDE KORKUT HİKAYELERİ, 2015: 109)

Yukarıda bahsi geçen, Azrail’in yalnızca buyrukları yerine getirdiğini, burada açıkça görmekteyiz. Asıl önemli olan nokta, emir ferman yüce Tanrı’dan çıkınca, o hükmün kesinlikle gerçekleşecek olmasıdır. Tanrı, Deli Dumrul’un ölümüne hükmetmiş, fakat daha sonra hükmünden dönmüştür. Bununla beraber, şart olarak, bir başkasının ölüme razı gelmesidir. Nasıl ki haksız yere bir ölüme sebebiyet verildiğinde kısas gerekliyse, ölüm hükmü verilmiş birinin ölmemesi için, bir başkasının ölmesi gerekir. Çalışmamızın en ilginç örneklerini gördüğümüz bu hikayemizi burada bitirelim.

6. HİKAYE

KANLI KOCA OĞLU KANTURALI

Kanlı Koca adında cengaver bir bey vardır. Kan Turalı adında bir evladı vardır. Yaşı ilerleyen Kan Turalı, evlenmeye karar verir. Babası Kanlı Koca ile bu konu hakkında konuşur. Karısı olacak kadında aradığı özellikleri

ve kriterleri babasına açıklar. O kadar çok özellik sayar ki, babası şaşırır. Güçlü kuvvetli bir kadın istemektedir. Babası tüm kriterlere uygun bir kız bulur. Bu kız, Trabzon beyinin kızıdır ve kafirdir. Kızı istemeye giderler. Kızın babası, şart koyar. Kan Turalı'dan, besledikleri 3 adet canavarı alt etmesini isterler. Orada birsürü kesik insan başı görür. Bunlar, canavarlar ile dövüşen insanların başlarıdır. Kanlı Koca, bu işten ürker. Oğlu Kan Turalı'ya durumu anlatır. Kan Turalı, yağız bir delikanlıdır. Teklifi kabul eder ve canavarlar ile dövüşmek için yola koyulur. Trabzon'a gider. Kan Turalı'yı çırılçıplak yaparlar ve canavarla dövüşmesini izlerler. Bu esnada Trabzon beyinin kızı, Kan Turalı'daki cesaret ve güce hayran kalır. Ona aşık olur. Bu sırada Kan Turalı, canavar ile dövüşü kazanır. Onu öldürür. Sonra kızı, babasından ister. Babası, şimdi de koca aslanı öldürmen gerekir deyip ikinci bir şart koşar. Aslanla da dövüşen Kan Turalı, yine kazanır. Aslanı öldürdükten sonra kızı tekrar ister. Bu sefer kızın babası, üçüncü bir şart koşar. Deveyi de öldürmesi gerekir. Onunla da dövüşüp galip olur. Bu üç hayvanı öldürdükten sonra, nihayet kızı vermeye razı olurlar. Kızın adı Selcen Hatun'dur. Mutlu bir evlilik sürerler. Sonra bir gece düşman ansızın baskın yapar. Bu düşmanları alt ettikten sonra, Kan Turalı ve Selcen Hatun, çok güzel bir hayat sürerler.

Bu hikayede en önemli nokta, ölümü kabullenmektir. Öyle ki ölüm, hayatın bir parçasıdır. Sırayla değil, kader iledir. Onu kabullenmek gerekir, çünkü ölüm, hayatın kaçınılmaz bir gerçeğidir. Madem ki kaçış yoktur, o halde kabullenmek en doğrusudur. Nitekim hikayede geçen şu kısım, mevzuyu özetlemektedir:

“Yarenler, atam öldü, ben kaldım; yerini, yurdunu tuttum; yarınki gün, ben ölürüm, oğlum kalır» (DEDE KORKUT HİKAYELERİ, 2015: 116)

Kanlı Koca, oğlu Kanturalı'ya nasihat etmektedir. Bu nasihatın önemi, başta belirttiğimiz üzere, ölümü kabullenıştır. Kanlı Koca, babasının öldüğünü, kendisinin onun yerine geçtiğini söylemektedir. Kendisi de elbet bir gün ölecektir. Bu yüzden oğlu Kanturalı'yı evlendirmek istemektedir. Onun da çocukları olacak, ardından Kanturalı ölecek ve çocuklarıyla

soyu devam edecektir. Kişi ölümsüz olamaz. Her canlı ölümlüdür. Fakat soyu yaşadıkça, kendisinin adı ve hükmü yaşamaya devam edecektir. Bu yüzden evlilik ve soyun sürekliliği, oldukça önemlidir. Bu hikayede konumuzla ilgili en önemli ayrıntı budur.

7. HİKAYE

KAZILIK KOCA OĞLU YEGENEK

Bayındır Han adında bir hükümdar vardır. Bu hükümdarın vezirinin adı, Kazılık Koca'dır. Kazılık Koca, hükümdarından, bir sefere çıkmak için izin ister. Düzmüral Kalesine yapacağı bu sefer için, hazırlıklara başlar ve kaleyi almak için düşmanla savaşır. Savaşı kaybeder ve düşman tarafından esir olarak alınır. Düzmüral Kalesinin zindanlarında 16 sene kalır. Zamanla, Kazılık Koca'nın öldüğü zannedilir. Oğlu Yegenek, babasının aslında ölmediğini öğrenir. Bayındır Han'dan, savaş için izin ister. Yanına aldığı askerler ile Düzmüral Kalesine baskın yapar. Kalenin valisi yani tekfur olan Direk ile savaşa tutuşur. Adamları birer birer can verir. Sonunda Yegenek, Tekfur'u öldürür. Babası olan Kazılık Koca'yı zindandan kurtarır. Baba oğul, mutlu bir hayat sürerler.

Bu hikayenin, ölüm anlayışına dair en önemli noktası, şiddetli ölüm anlatılarıdır. Her ne kadar akla hayale sığmaz bir efsane ile anlatılsa da, ölüm darbelerinin şiddeti, oldukça dikkat çekicidir:

“O kafirin omuzuna bir kılıç vurdu, zırhını, keçimini doğradı. Altı parmak derinliğinde yara açtı. Kara kanı şortladı. Atın kalın sırt derisinden yapılma çizmesi dolu kan oldu.» (DEDE (KORKUT HİKAYELERİ, 2015: 142)

Yalnızca bir kılıç darbesi ile, bir askerin zırhı delinmez. Buna rağmen, delinmek şöyle dursun, altı parmak derinliğinde bir yara açıldığından bahsetmektedir. Tüm Dede Korkut hikâyeleri, başından sonuna kadar, bu tarz ölüm ve savaş hadiseleri ile doludur. Lakin en şiddetli çatışmalar ve ölümler, Kazılık Koca Oğlu Yegenek isimli hikayede geçmektedir. Bu hikayenin, çalışmamız açısından önemi budur.

8. HİKAYE

BASAT'IN TEPEGÖZ'Ü ÖLDÜRMESİ

Aruz Koca adındaki bir Oğuz beyinin, Basat adında bir bebeği vardır. Bir gün, kafirler toplanıp, Oğuzların üzerine saldırır. Bu çatışma esnasında Aruz Koca, oğlu Basat'ı kucağına alıp kaçır. Yolda giderken Basat'ı talihsiz bir şekilde yere düşürür. Kaçmaya devam eder. Basat'ı bir aslan yanına alır. Onu büyütür, süt verir. Basat büyüyünce, ailesinin yanına geri döner. Arada bir de olsa, aslanın yanına gider. Ona olan vefa borcunu unutmaz. Aynı yörede bir çoban vardır. Peri kızı görür. Ona zorla sahip olur ve peri kızından bir çocuk dünyaya gelir. Bu çocuk çok tehlikeli bir yaratıktır. Giderek büyür ve devasa boyutlara ulaşır. Normal insanlardan farklı olarak yalnızca bir gözü vardır. Bu yüzden bu dev yaratığa, Tepegöz adı verilir. Çok fazla yediği için, bir müddet sonra Tepegöz, doymaz olur. Gelince geçen çobanların hayvanlarını yemeye başlar. Doymazsa çobanları da yer. Tepegöz'le anlaşma yaparlar. Her bir gün, toplam 500 koyun, ve bunları pişirmesi için bir adam verilir Tepegöz'e. Fakat Tepegöz'ün zulmü bitmez. Bunu duyan aslan sütüyle büyümüş olan Basat, Tepegöz'le savaşı. Onun en zayıf noktası olan gözüne kızmış bir şiş saplar. Sonra onu öldürür. Halkı, bu dev canavardan kurtarır.

Türk efsanelerinin en meşhur yaratığı, Tepegöz'dür. Bu efsanevi dev, tek gözlüdür. Öldürülmesi imkansızdır, çünkü derisi çok sağlamdır ve kendisi de çok güçlüdür. Bu yaratığın ölüm hadisesi şöyle anlatılmaktadır:

“Şişi *Tepegöz'ün gözüne* öyle bir bastı ki *Tepegöz'ün gözü* çıktı.» (DEDE KORKUT (HİKAYELERİ, 2015: 152)

Tepegöz, aldığı bu darbe ile zayıf düştü ve sonunda Basat, onu öldürdü. Ölümü imkansız gibi görünen bu dev yaratık, tek zayıf noktası olan gözünden aldığı yara yüzünden kör oldu, ve sonunda öldürüldü. Bu hikayede, ölüm anlayışına dair en önemli nokta, kişinin ölümü, bazen en zayıf noktasına hedef almakla mümkündür. Bu, yalnızca bilinen ölüm için geçerli değildir. Örneğin kişinin psikolojik olarak içindeki mutluluk kaynağı, ölebilir. Bu mecazi ölümün sebebi, mutluluğun, zayıf nokta olmasıdır. Tıpkı Tepegöz'ün, en zayıf noktası olan gözünden aldığı yara ile ölmesi gibi.

9. HİKAYE

BEGİL OĞLU EMREN

Oğuz Beyi Bayındır Han, senede bir kere olmak üzere haraç toplar. Bir keresinde, altın ve gümüş olması gereken haraç, at, kılıç ve çomak olarak gönderilir. Bayındır Han buna oldukça sinirlenir. İşe yaramaz bu haracı, Begil adındaki bir delikanlıya vermeye karar verir. Begil, oldukça güçlü ve kuvvetli bir savaşçıdır. Ayrıca çok iyi bir avcıdır. Tüm yurtta nam salmıştır. Kazan Han, bu haracı, Begil'e götürür. Orada, Begil'i küçümser. Aslında tüm marifet attadır, sende bir marifet yok deyip Begil'i üzer. Begil, hediyeleri geri verir. Bu üzüntüyle, ava çıkmaya karar verir. Fakat av esnasında talihsiz bir kaza sonucu sakatlanır. Ayağını kırmış bir vaziyette zayıf düşer. Begil'in düşmanları bunu duyarlar. Begil'in, Emren adında bir oğlu vardır. Kendisi gibi yiğit birisidir. Bayındır Han'ın yanına gönderir ki, destek versinler. Düşmanlara karşı bu şekilde savaşmam der. Begil oğlu Emren, yardım istemez. Ben tek başıma savaşırım, seni korurum der. Emren, bu cesareti ile babasının takdirini kazanır. O sırada düşman akın akın gelmeye başlar. Tanrı, Emren'e 40 insan kudreti verir. Bu güçle düşmanlarını bozguna uğratar. Bazı kafirlerin müslüman olmasına vesile olur. Gururlu bir şekilde, muzaffer olarak evine döner.

Bu hikayede, ölüm anlayışına ilişkin dikkat çeken bir nokta yoktur. Bu sebeple yalnızca özetini sunmakla yetineceğiz.

10. HİKAYE

UŞUN KOCA OĞLU SEĞREK

Bayındır Han'ın sultanlığında yaşayan Uşun Koca adında bir adam vardır. Bu adamın iki oğlu vardır. Eğrek ve küçük kardeşi Seğrek. Günlerden bir gün, Uşun Koca iki oğlunu da alıp Bayındır Han'ın düzenlediği bir toplantıya katılır. Konuklar arasında Ters Uzamış adında bir delikanlı vardır. Baş kesmeyi hüner sanan Ters Uzamış, Uşun Koca'nın hiç kan dökmemiş olan iki oğlunu görünce sinirlenir. Bu mecliste yalnızca kan dökenler bulunabilir der. Büyük oğlan Eğrek, bunun üzerine sinirlenip 300 adam toplar ve akınlar düzenler. O civarda Kara Tekür adında bir komutan ve bu komutana ait bir kale vardır.

Bu kaleyi almak isteyince askerleri ölür ve kendisi esir düşer. Eğrek'in küçük kardeşi Seğrek, abisini kurtarır. Her iki kardeş de, yiğitliklerini gösterirler. Seğrek, kardeşi Eğrek'i kurtarır ve beraber vatanlarına geri dönerler. Ardından her ikisi de evlenir ve soylarını devam ettirirler.

Bu hikayede tam anlamıyla bir ölüm anlayışından söz edilemese de, dikkat çeken bir ayrıntı vardır. Şöyle anlatılır:

“-Bre Ters Uzamış, baş kesip kan dökmek hüner midir?

Ters Uzamış:

-Evet hünerdir ya, dedi.” (DEDE KORKUT HİKAYELERİ, 2015: 172)

Eğrek, Ters Uzamış'ın şiddet eğiliminde olmasını kınamaktadır. Çünkü Ters Uzamış, öldürme eylemini marifet sanmaktadır. O dönemin toplumuna bakıldığında, öldürmek ve avcılık gibi hadiseler, günlük normal şeylerdir. Kafir öldürmeyen kişi, hakir görülmektedir. Bu durum, toplumsal şiddet düzeyini artırmaktadır. Dolayısıyla diyebiliriz ki, bu hikayenin, ölüm anlayışına dair önemi, öldürme eyleminin, şiddeti artırdığı ve toplumsal olarak kötü bir tesir bıraktığıdır.

11. HİKAYE

SALUR KAZAN VE OĞLU URUZ

Trabzon valisi yani tekfurı, Oğuz Beyi olan Salur Kazan'a hediye olarak şahin gönderir. Bu tarz vahşi hayvanlar, avcılıkta kullanılır ve eğitmenleri vardır. Şahin eğitmenine şahincibaşı denilir. Bir gün Salur Kazan, şahincibaşına, ava çıkacağını, bu yüzden şahini getirmesini söyler. Şahinle beraber ava çıkar. Bu sırada şahin, elinden uçuverir. Düşman kalesi olan Toman adındaki bir komutanın kalesine iner. Şahinin arkasından koşarken yorgun düşen Salur Kazan, oracıkta uyuyakalır. Çok yorgun olduğu için tam 7 gün boyunca uyur. Bu sırada Toman, bu kuşun geldiği yere adam gönderir. Uyuyan kişinin bir Oğuz Beyi olduğunu öğrenince onu esir olarak alır. Bir kuyuda hapseder. Toman'ın karısı, Salur Kazan'ın haline acır ve kuyudan çıkartır. Salur Kazan, türlü işkencelere maruz kalır. Kendisinden düşmanı

yani kafirleri övmesini isterler. Salur Kazan bu teklife şiddetle karşı çıkar. Tam öldürülecekken, bir ailesi olduğu için affedilir. Bu sırada Salur Kazan'ın oğlu Uruz, babasını düşman kalesinden kurtarmak için saldırır. Toman, haince düşünülmüş bir plan ile baba oğlu birbiriyle savaştırır. Uruz, bilmeden babasını yaralar. Bu esnada, Salur Kazan, oğlu Uruz'a, kendisinin babası olduğunu söyler. Uruz çok pişman olur ama bilerek yapmamıştır. Sonuçta baba oğul, kendi memleketlerine geri dönerler. Mutlu bir hayat sürerler.

Bu hikayede, çalışmamızı ilgilendiren kısım, ölümü ortadan kaldıran merhamet duygusudur. Yapacağımız alıntı ile açıklayalım:

“-Kafir Beyleri toplandılar, geldiler yine.

-Bunun oğlu var, kardaşı var. Bunu öldürmek olmaz, dediler.» (DEDE KORKUT HİKAYELERİ, 2015: 192)

Kendilerine türlü zorluklar veren, Kazan Bey, sonunda kafirlerin eline geçmiştir. Kafirler, onu öldürmek istemişlerdir. Çünkü onlara göre Kazan Bey, ölümü hak edecek birçok eylem gerçekleştirmiştir. Fakat daha sonra, Kazan Bey'in oğlu ve kardeşi olduğunu söyleyip, öldürmekten vazgeçmişlerdir. Bu durumda, acıma ve merhamet duygusu, intikam duygusunun önüne geçmiştir diyebiliriz. Kişi, çoğu ölüm eylemini, intikam hırsıyla yapar. Fakat bazen, öyle zamanlar olur ki, intikam hissi, geri planda kalır. İşte ölümün önüne geçen ve hayat bahşeden unsur, bu noktada, merhamet duygusu olacaktır. Bu hikayede çalışmamızı ilgilendiren kısım, ölüm anlayışının şiddeti, merhametle birlikte yok olur şeklindedir.

12. HİKAYE

İÇ OĞUZ'A DIŞ OĞUZ ASİ OLUP BEYREĞİN ÖLDÜRÜLMESİ

Büyük Türk halkı, obalar halinde yaşardı. Oğuzlar ise kendi içinde birçok boya ayrılmış büyük bir topluluk idi. Merkezi yönetime yakın topraklara iç Oğuz; uzak topraklara ise dış Oğuz denirdi. Büyük Oğuz beyi Salur Kazan, her üç yılda bir olmak üzere malını mülkünü iç Oğuz ve dış Oğuz'a yağmalatırdı. En son yağmalama esnasında dış Oğuz'a haber verilmez. Dış Oğuz Beyleri, Salur Kazan'a küserler. Bir gün Salur Kazan, çok zor durumda kalır. Kılılı Baş adındaki bir adamını, Dış Oğuz'a gönderir. Onlardan yardım

talep eder. Dış Oğuz Beyi olan Aruz, bu yardım çağrısını reddeder. Çünkü Salur Kazan'a kızgındır. Aruz giderek Salur Kazan'a öfkelenir. Dış Oğuz beylerini kin ve öfkeyle doldurur. Tüm dış Oğuz beylerinin desteğini alır. Kendisinin bu tutumunu eleştiren iyi kalpli bey olan Beyrek'i öldürür. Bunu duyan Salur Kazan, Dış Oğuz'a karşı bir savaş başlatır. Savaş esnasında fitne ve fesatçı olan Aruz'un kellesini koparır. Bu sayede artık fitne çıkaracak biri kalmaz. Neticesinde, iç Oğuz ve dış Oğuz beyleri savaşa son verir. Tüm Oğuz yurdunda barış ve huzur temin edilir.

Bu hikayede, ölüm anlayışına dair önemli bir mesaj yoktur. Dolayısıyla tıpkı 9. hikaye olan Begil Oğlu Emren hikayesinde yaptığımız gibi, yalnızca özetini vermekle yetineceğiz.

Sonuç

Dede Korkut Hikâyeleri, Türk Halk Edebiyatının en önemli ürünlerinden birisidir. Saz çalıp şiirler ve türküler söyleyen, halkının dertlerine derman olan, akıllı, bilge bir ozan rolündeki Dede Korkut'un gerçekte yaşayıp yaşamadığını bilmiyoruz. Dede Korkut hikâyelerinin yazıya geçiriliş tarihi 14-16. yüzyıllar arasındadır. Hikayelerin yaşandığı veya ilk anlatıldığı tarihi bilmiyoruz. Tüm bu bilinmezliklere rağmen, Dede Korkut Hikâyelerinin oldukça önemli olmasının nedeni, eski Türk adetleri, gelenek ve görenekleri, savaş disiplini, giyim kuşam tarzı, atasözleri gibi pek çok konuya temas etmesidir. Nitekim dünya üzerinde bulunan daha önce ayrıntılı bir şekilde ele aldığımız 3 nüshanın, Türk Dili ve Türk Edebiyatı açısından önemi oldukça büyüktür. Ölüm anlayışı ise, bu Dede Korkut Hikâyelerinin oldukça yoğun ve çeşitli olarak anlatıldığı bir konudur. 12 hikayenin tamamında, mutlaka bir ölüm hadisesi ve anlatısı söz konusudur. Her bir ölüm anlayışı birbirinden bağımsız, oldukça etkili ve güçlü bir üslupla anlatılmıştır.

Çalışmamızın giriş kısmında, kapsamlı bir özet sunulmuştur. Ardından Dede Korkut karakteri hakkında elimizdeki veriler ışığında bilgiler sunulmuştur. Çoğu tahmin ve olasılıklardan oluşan Dede Korkut'un efsanevi hayatına dair çok geniş ayrıntılara yer verilmiştir. Ardından Dede Korkut isminin anlamına

değinilmiştir. Hemen arkasından Dede Korkut Hikâyelerinin dünya üzerinde bulunmuş olan 3 nüshası hakkında bilgiler sunulmuştur.

Ölüm hakkında yapılan açıklamadan sonra, Dede Korkut'un 12 hikayesinin tamamının özeti sunulmuştur. Hikayelerde geçen karakterler ve hadiselerin, kısaca bilgisi verildikten sonra, her bir hikaye ayrı ayrı incelenmiştir. Yalnızca 2 hikayede dikkat çekici bir ölüm anlayışı göze çarpmaz. Dolayısıyla toplam 10 hikayenin ayrı ayrı ölüm anlayışları, anlatılmış ve açıklanmıştır. Ölüm korkusu, ölüme meydan okuma düşüncesi, ölüm şiddeti, ölüm şekilleri ve öldürme araçları gibi pek çok noktada bilgiler sunulmuştur. Gayret bizden, tevfik Allah'tan.

DEDE KORKUT HİKAYELERİNDE ÖLÜM ANLAYIŞI

ÖZET

Dede Korkut adıyla bilinen, hikayeler anlatıp, Türk milli çalgı aleti olan kopuz eşliğinde şiirler söyleyen ve hikmetli sözleriyle cesaret ve kahramanlık gibi konuları dile getiren büyük halk ozanının doğum ve ölüm tarihleri belli değildir. Kendisi hakkında bilgi sahibi olduğumuz Dede Korkut Hikayeleri, 15. veya 16. yüzyıllar arasında, ismi bilinmeyen bir kişi tarafından Oğuz diliyle kaleme alınmıştır. Dünya üzerinde bilinen 3 nüshası vardır. Vatikan, Dresden ve henüz yeni bulunmuş olan Kazakistan nüshalarında tekrarlar hariç 13 hikaye elimize ulaşmıştır.

Dede Korkut Hikayeleri, Türk boyu olan Oğuzları anlatır. Oğuzların kendi iç ve dış boylarla mücadeleleri, efsanevi bir üslupla anlatılır. Efsane ve gerçek olaylar iç içedir. Eski Türk adetleri, gelenek ve görenekleri, yaşam ve giyim biçimi gibi pek çok konuda bilgi verir. Tüm hikayelerin ortak konusu kahramanlıktır. Dini motiflerle yapılmış olan bu anlatılar, Türklerin İslamiyeti kabulüyle geçirmiş olduğu değişimler hakkında bilgiler verir.

Yeni bulunan nüsha ile toplamda 13 hikayeye ulaşan destansı Dede Korkut Hikayeleri, pek çok konuyu içinde barındırır. Türk Halk Edebiyatının ilk yazılı kaynaklarından olma özelliğini taşıyan bu eserin en belirgin özelliklerinden biri, ölüm anlayışı ve ölüm vurgusudur. Çeşitli sebeplerle

gerçekleşen ölüm anlatıları, yer yer destansı ve bazen de gerçekçidir. Dede Korkut'un tüm hikayelerinde var olan ölüm kavramı, şekilleri ve detaylarını, tüm incelikleriyle inceleyeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Ölüm, hikaye, savaş, bilim, delilik, vali.

Kaynakça

1. BORATAV Pertev Naili, “Korkut-Ata”, İslam Ansiklopedisi, 6. Cilt, İstanbul, 1988.
2. Dede Korkut Hikâyeleri, Korkut Ata, Gönül Yayıncılık, Ankara, 2015.
3. DOĞAN Mehmet, “Dede Korkut Kitabı”, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 2. Cilt, İstanbul, 1976.
4. GÖKYAY Orhan Şaik, «Dedem Korkudun Kitabı», İstanbul, 1973.
5. Güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu, Ölüm maddesi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2001.
6. KÖPRÜLÜ Mehmet Fuad, «Fuad Köprülü Armağanı», Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2010.
7. SCHUYLER Eugene, Musavver Türkistan Tarihi ve Seyahatnâmesi, İstanbul, 1877.
8. SEYİDOF Mihrali, “Korkud Sözü'nün Etimoloji Tahlili ve Ovrazının Kökü Hakkında Kayıtlar”, Bakü, 1979.
9. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, «Dede Korkut» maddesi, 9. Cilt, İstanbul, 1994.